

Colecția: **ESOTERICA**

Coperta: Stelian BIGAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BOERESCU, DAN-SILVIU

Luminați de amintirile celor plecați în alte lumi :
docu-drame și mituri contemporane însoțite de consemnări
din presă / prezentate de Dan-Silviu Boerescu. - București :
Integral, 2019

Conține bibliografie
ISBN 978-606-992-333-7

94

© INTEGRAL, 2019

Editor: Costel POSTOLACHE
Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări,
fără acordul scris al editorului, este strict interzisă
și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-992-333-7

Luminați de amintirile celor plecați în alte lumi Mica enciclopedie a Sufletului

Docu-drame și mituri contemporane
însoțite de consemnări din presă
prezentate de Dan-Silviu Boerescu



INTEGRAL

Sumar

Sufletul este nemuritor?

Relația cu spiritul, dar și cu trupul, cu „realitatea”
și cu transcendența, cu mintea rațională
și cu conștiința religioasă – un ghem de controverse / 7

Luminați – dar și sancționați! – de sufletele celor duși:
de la Cartea Morților egipteană și judecata lui Osiris
la Cântecul ăl Mare din Ținutul Gugulanilor
și legătura cu sufletele pieriților a momârlanilor,
urmașii dacilor / 35

Al Treilea Ochi, glanda pineală, ayahuasca
și „molecula sufletului”: de ce a cheltuit Pentagonul
zeci de milioane de dolari pentru a le studia? / 65

Iisus, un suflet venit din inima Universului?

Îngerii sunt trimișii altor lumi?
Călătoria astrală a sufletelor / 89

Lămuriri bibliografice / 117

Sufletul este nemuritor? Relația cu spiritul, dar și cu trupul, cu „realitatea” și cu transcendența, cu mintea rațională și cu conștiința religioasă – un ghem de controversă

Conform celor mai multe tradiții spirituale și filosofice, sufletul reprezintă esența imaterială a unei persoane sau lucru viu. Multe sisteme filosofice și spirituale atestă că oamenii au suflete; unele atribuie suflete tuturor lucrurilor vii și chiar obiectelor fără viață (cum ar fi râurile); această credință este în mod curent numită animism. Se crede adesea că sufletul iese din trup și continuă să trăiască după moartea unei persoane, iar unele religii afirmă că Dumnezeu este cel care creează sufletele. Sufletul este adesea considerat parte integrală și esențială pentru conștiință și personalitate, poate funcționa ca un sinonim pentru spirit, minte sau sine. Sufletul poate fi considerat

ca o entitate independentă sau ca întreaga ființă vie (om sau animal). Din punct de vedere științific, existența sufletului nu a fost dovedită niciodată, însă biserica a considerat întotdeauna că nu i se poate contesta existența, chiar dacă una transcendentă, dincolo de percepția epidermică empirică, o versiune a conceptelor *anima* și *psychē* („spirit”, „conștiință”) din filosofia antică. În secolul XX, psihanaliza a avansat spre ideea perechii complementare *animus* și *anima*. Aceste concepte sunt descrise de școala de psihologie analitică a lui Carl Jung ca parte a teoriei subconștientului colectiv. Jung a descris *animus* ca fiind partea masculină inconștientă a unei femei, iar *anima* ca partea feminină inconștientă a unui bărbat, fiecare transcendând psihicul personal. Teoria lui Jung afirmă că *anima* și *animus* sunt cele două arhetipuri antropomorfe primare ale minții inconștiente. El considera că sunt seturile de simboluri abstracte care formulează arhetipul Sinelui.

Deși termenii de *suflet* și *spirit* sunt uneori folosiți interșanjabil, sufletul poate să denote un aspect mai lumesc și mai puțin transcendental al unei persoane. Potrivit psihologului James Hillman, sufletul are o afinitate pentru gândurile negative și imagini, în timp ce spiritul caută să se ridice peste condiționările curente ale vieții și morții. Termenii de *suflet* și *psihic* pot fi de asemenea, în anumite contexte, tratați ca sinonime, deși psihicul are o conotație mai mult fizică, în timp ce sufletul este conectat mai îndeaproape de spiritualitate și religie.

Grecii antici foloseau același cuvânt pentru „viu” și „în-suflețit”. Astfel, cea mai veche școală filosofică europeană

ce a supraviețuit până în zilele noastre poate sugera că termenii de „suflet” și „plin de viață” erau sinonime, în sensul că „plenitudine de viață” și „suflet” puteau fi relaționate conceptual. Este citat adesea Pindar care spune că sufletul doarme în timp ce trupul este activ, dar atunci când cineva doarme, sufletul este activ și relevă în mulți un vis „ce răsplătește cu bucurie sau întristare în curând”. Erwin Rohde scrie că în timpurile pre-pitagoreice exista credința că sufletul nu avea viață când pleca din trup și că se retrăgea în Hades fără nicio speranță de a se întoarce într-un trup.

Platon, reflectând asupra cuvintelor magistrului său Socrate, considera sufletul ca fiind esența unei persoane, ființe, ceea ce decide cum ne comportăm. El considera această esență ca un ocupant necorporal, etern, al ființei noastre. În timp ce corpurile mor, sufletul este în continuu renăscut ulterior în alte corpuri. Aristotel, urmându-l pe Platon, a definit sufletul ca fiind miezul sau „esență” unei ființe umane, dar argumentând împotriva faptului că acesta ar avea o existență separată în întregime. În viziunea lui Aristotel, sufletul unui lucru viu este revelat de activitatea sa, aceasta fiind, în fapt, „viață” sa; spre exemplu, sufletul unui ochi, scria el, dacă acesta ar fi o formă de viață independentă în sinea lui, ar fi văzul. Din nou, dacă un cuțit ar avea suflet, acțiunea de a tăia ar fi sufletul lui, deoarece „tăierea” este esența a ceea ce înseamnă a fi un cuțit. Spre deosebire de Platon și de tradițiile religioase, Aristotel nu a considerat sufletul în întregimea sa, ca fiind un ocupant separat, fantomatic, al corpului (așa cum nu putem separa activitatea de a „tăia” de noțiunea

de „cuțit”). Sufletul, din perspectiva lui Aristotel, este o realitate a corpului viu și nu poate fi nemuritor (când un cuțit este distrus, tăierea încetează). Mai precis, sufletul este „prima realitate” a unui corp, în timp ce o „a doua realitate” este „împlinirea” sa. „Toporul are o margine pentru tăiat” era, pentru Aristotel, analog cu „Oamenii au corpuri pentru a desfășura activitatea umană”. Aristotel a folosit conceptul de suflet în multe din lucrările sale; *De Anima* („Despre suflet”) este o dezbatere nesfârșită asupra viziunilor lui Aristotel cu privire la nemurirea sufletului uman; Aristotel este foarte clar, totuși spre sfârșitul lucrării sale, *De Anima*, afirmând că partea intelectuală a sufletului este eternă și separabilă de corp. Nu este clar, totuși, în ce grad acest suflet este individual. Spre exemplu, Aristotel scrie că sufletul după moarte „nu își amintește nimic”, o viziune compatibilă cu credințele obișnuite grecești.

Urmându-l pe Aristotel, medicii filosofi musulmani Avicenna (care citise de patruzeci de ori *Metafizica* filosofului antic) și Ibn al-Nafis au dezvoltat propriile lor teorii asupra sufletului. Ambii au făcut o distincție între suflet și spirit. Unele din perspectivele lui Avicenna asupra sufletului includ ideea că nemurirea sufletului este o consecință a naturii sale și nu un scop ce trebuie să îl îndeplinească. În timp ce a fost întemnițat, Avicenna a scris celebra sa lucrare *Omul plutitor*, experiment mental menit să demonstreze conștiința de sine umană și caracterul material al sufletului. El le spunea cititorilor săi să se imagineze suspendați în aer, izolați de orice senzație, lucru ce nu includea niciun contact senzorial cu trupul

lor. Argumenta că, în acest scenariu, cineva încă ar putea avea conștiința de sine. Astfel, el concluzionează că ideea de sine nu este dependentă logic de niciun obiect fizic și că sufletul nu ar trebui văzut în termeni relativi, ci ca o substanță oferită primordial. Această afirmație a fost rafinată și simplificată mai târziu de René Descartes, care spunea: „Pot abstractiza din supozițiile tuturor obiectelor externe, dar nu din supoziția propriei mele conștiințe”. Avicenna – care a scris și enciclopedia lucrare *Cartea vindecării sufletului* – sprijinea ideea lui Aristotel că sufletul era originar din inimă, în timp ce Ibn al-Nafis respingea această idee, și argumenta în schimb că sufletul „este relaționat la întreg și nu la unul sau mai multe organe”. Ibn al-Nafis conchidea că „sufletul nu este relaționat primar nici la spirit și nici la vreun organ, ci mai degrabă la întreaga materie al cărei temperament este pregătit să primească acel suflet” și definește sufletul ca nimic altceva decât ceea ce un om indică când spune Eu.

Urmându-i pe Aristotel și Avicenna, Sfântul Toma de Aquino înțelegea că sufletul este primul principiu sau act al corpului. Totuși, teoria sa necesita ca, din moment ce sufletul intelectual este capabil să cunoască toate lucrurile materiale și din moment ce trebuie să cunoști un lucru material, nu trebuie să fie în suflet nimic material, sufletul să fie definit non-corporal. De aceea, sufletul operează separat de corp și astfel își poate continua existența și fără corp sau, chiar, dincolo de trupul muritor. Mai mult decât atât, din moment ce sufletul rațional al ființelor umane era real, nefiind alcătuit din materie sau formă, el nu putea fi distrus în urma niciunui proces natural.

În discuția sa despre psihologie rațională, filosoful Immanuel Kant (1724-1804) identifica sufletul cu „Eu” în sensul strict și afirma că existența experienței interioare nu poate fi validată dar nici invalidată. „Nu putem demonstra aprioric imaterialitatea sufletului, ci numai atât cât toate proprietățile și acțiunile sufletului nu pot fi cunoscibile de materialitate.”

Psihologia contemporană este definită ca studiul proceselor mentale și comportamentale. Totuși termenul „psihologie” înseamnă literalmente „studiul sufletului” și psihologul James Hillman (1926-2011), fondatorul psihologiei arhetipale, a fost acreditat cu „restaurarea sufletului în termenii săi psihologici”. Deși termenii de *suflet* și *spirit* sunt adesea văzuți ca sinonime, Hillman argumentează că se pot referi chiar la componente antagonice. Rezumând perspectivele lui Hillman, autorul și psihoterapeutul Thomas Moore asociază spiritul cu „viața de apoi, aspecte cosmice, speranțe și valori idealiste, și adevăruri universale”, în timp ce plasează sufletul „în grosul lucrurilor: în refuzat, în umbră, în mizeria vieții, în boli, și în durerea și confuzia iubirii”. Hillman crede că religia – în special monoteismul și credințele monahale – și psihologia umanistă s-au îngrijit mai mult de spirit în detrimentul sufletului. Psihologia arhetipală a lui Hillman este în multe feluri o încercare de a se ocupa de sufletul adesea neglijat, valoare „care face înțelesul posibil, [adâncește] evenimentele în experiență, este comunicată în iubire, și are o preocupare religioasă” cât și „o relație specială cu moartea”. Psihologia arhetipală recunoaște și acceptă arhetipurile, visurile, miturile și chiar psihopatologiile

prin care sufletul, în perspectiva lui Hillman, alege să se exprime.

Abordarea contemporană nu stipulează așa de mult existența unui suflet independent, considerând conceptul mai puțin relevant. Progresele făcute în neuroștiință servesc în principiu pentru a sprijini ipoteza identității minte-creier, arătând gradul ridicat de relaționare între stările mentale și stările fizice ale creierului. Noțiunea de suflet are o mai mică putere explicativă într-o viziune a lumii occidentale ce preferă explicațiile empirice implicând elemente observabile și localizabile în creier. În timp ce neuroștiința a făcut multe pentru a ne lumina asupra funcționării creierului, multe din experiențele subiective ale acestuia rămân imposibil de explicat, misterioase și susceptibile să susțină ipoteza autonomiei sufletului față de „realitățile” mentale.

Perspectiva creștină asupra sufletului este bazată atât pe învățăturile Vechiului cât și ale Noului Testament. Vechiul Testament conține afirmațiile „Și ca pulberea să se întoarcă în pământ cum a fost, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu, Care l-a dat” (Eclesiastul 12:7) și „Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” (Facerea 2:7). În Noul Testament poate fi găsită o afirmație făcută de Apostolul Pavel, „Precum și este scris: «Făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam, cu suflet viu», iar Adam cel de pe urmă, cu duh dătător de viață” (1 Corinteni 14:45). Majoritatea creștinilor înțeleg sufletul ca o realitate ontologică distinctă de trup și totuși conectată cu trupul. Caracteristicile sale sunt descrise în

termeni morali, spirituali și filosofici. Când oamenii mor, sufletele lor vor fi judecate de Dumnezeu ceea ce le determină trăirea veșnică în Rai sau în Iad. Deși toate ramurile creștinismului – catolicii, ortodocșii, evanghelicii sau protestanții – ne învață că Iisus Hristos joacă un rol decisiv în procesul de mântuire, detaliile acestui rol și partea redată de persoanele individuale sau ritualurile și relațiile eclesiastice, sunt o problemă de mare diversitate în doctrina oficială a Bisericii, speculație teologică și practică populară. Unii creștini cred că dacă cineva nu s-a căit pentru păcatele sale și nu se încrede în Iisus Hristos ca Domn și Mântuitor, el/ea va ajunge în Iad și va suferi o separație eternă de Dumnezeu. De asemenea, există variații pe această temă, de pildă unii teologi susțin că sufletele nedrepte vor fi distruse în loc să sufere etern (doctrina anihilaționistă). Credincioșii vor moșteni viață eternă în Rai și se vor bucura de relația eternă cu Dumnezeu. Mai există și o credință cum că bebelușii (inclusiv cei nenăscuți) și cei cu dificultăți mentale și cognitive ce au murit vor fi primiți în Rai în baza milosteniei lui Dumnezeu prin intermediul sacrificiului lui Iisus. Printre creștini, există incertitudine privind problema dacă embrionii umani au suflete și la ce moment dintre concepție și naștere fătusul dobândește un suflet și conștiință. Această incertitudine este raționamentul general din spatele credințelor creștine privind legalizarea avortului.

Catehismul Bisericii Catolice definește sufletul ca fiind „cel mai lăuntric aspect al oamenilor, acela de cea mai mare valoare pentru ei, acela prin care sunt în mod special în imaginea lui Dumnezeu: „sufletul” simbolizează

principiile spirituale din oameni. În clipa morții, sufletul merge în Purgatoriu, Rai sau Iad. Sufletele celor care mor necăiți de păcate mari, sau în respingere conștientă de Dumnezeu, sunt pierdute pe veci într-o stare numită Iad. Relativ puține suflete sunt suficient de pure pentru a fi unite cu Dumnezeu de prima dată – a „intra în Rai”. Pentru cei mulți, din starea intermediară, rămâne Purgatoriul – adesea descris ca un loc unde se face un proces de purificare, de ispășire a păcatelor dinainte de botez ce sunt iertate prin mila Domnului și răscumpărate prin suferința și moartea lui Hristos. Biserica Catolică predică viziunea creaționistă a originii sufletului: „Doctrina credinței afirmă că sufletul spiritual și nemuritor este creat nemijlocit de Dumnezeu”.

Perspectivile ortodoxe estice și orientale sunt oarecum similare în esență cu perspectivele romano-catolice deși diferă în detalii. Creștinii ortodocși cred că după moarte, sufletul este judecat individual de Dumnezeu, și apoi trimis ori în sânul lui Avraam (paradis temporar) sau în Iad (tortură temporară). La Judecata de Apoi, Dumnezeu judecă toată omenirea ce a trăit vreodată. Cei ce se dovedesc a fi drepecți merg în Rai (paradisul permanent), în timp ce condamnații sunt trimiși în Iad (tortură permanentă). Biserica Ortodoxă nu amintește despre existența Purgatoriului.

În general, protestanții cred și ei în existența sufletului. Ei consideră că sufletul este reînnoit nu la moarte, ci în momentul salvării prin Iisus Hristos, luând în considerație un pasaj din Corinteni (5:17): „Deci, dacă este cineva întru Hristos, este făptura nouă; cele vechi au trecut, iată,